

String Trio Baltia

The White Birds

Paula ŠŪMANE, violin
Jevgēnija FROLOVA, viola
Anna VESELOVA, cello

Gundega ŠMITE

Baltie putni stigu trio | *The White Birds* for string trio (2023–2024)

1. I. <i>Paugurknābja gulbji</i> <i>Mute swans</i>	3:10
2. II. <i>Gredzenūbeles</i> <i>Collared doves</i>	1:41
3. III. <i>Kaijas</i> <i>Seagulls</i>	2:54
4. IV. <i>Baltie stārķi</i> <i>White storks</i>	2:35

Pēteris VASKS (1946)

5. <i>Castillo interior</i> stigu trio <i>Castillo interior</i> for string trio (2013/2021)	13:50

Gundaris PONE (1932–1994)

6. <i>Gran duo funebre</i> altam un čellam <i>Gran duo funebre</i> for viola and violoncello (1987)	23:30

Tālvāldis KENIŅŠ (1919–2008)

Trio vijolei, altam un čellam | *Trio* for violin, viola and cello (1989)

7. I. <i>Moderato con moto</i>	5:30
8. II. <i>Adagietto teneroso</i>	7:16
9. III. <i>Vivo e marcato</i>	7:16

TT: 67:45

Recorded at: Liepāja Concert Hall Great Amber, August/September 2024

Recording producer & sound engineer: Jānis Straume

Editing, mixing, mastering: Jānis Straume

Booklet text: Orests Silabriedis

English translation: Amanda Zaeska

Photos: Jānis Romanovskis

Design: Gundega Kalendra, Raugs.eu

Executive producer: Egīls Šēfers

© © LMIC/SKANI 171, 2025

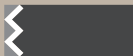
skani.lv

LATVIJAS MŪZIKAS
INFORMĀCIJAS CENTRS

Kultūras ministrija

VALSTS
KULTŪRKAPITĀLA FONDS

GREAT AMBER
LIEPĀJA CONCERT HALL

ŠMITE

Gundega Šmite's string trio *The White Birds* is dedicated to Trio Baltia, whose members' personalities and musicianship inspired the composition's concept.

Šmite says: "The four-part cycle features four white birds that live in the Baltic region: mute swans, collared doves, seagulls and white storks. These are not impressive songbirds. White storks, for example, have a completely underdeveloped larynx and therefore produce only hissing and clattering sounds, while the most characteristic sound the graceful swans make is the flapping of their wings as they fly south for the winter. The tenderly cooing collared doves, for their part, live here all year round, as do the noisy, free-ranging seagulls, who carry with them the spirit of the sea."

The idea of portraying non-singing birds in music is as strange as it is daring, but the result is delightful – the musicians literally transform themselves into these beautiful creatures. In Latvian folklore, swans are often considered harbingers of winter (it is said that the first snow will fall three days after they fly away), and indeed there are many of these birds in Latvia. Much rarer are the collared doves gently cooing in triple metre; they are the soft colour of wet sand, with a black "horseshoe" around their necks and a broad white stripe across their tails. In the third miniature, Šmite has specified that the musicians should produce a "seagull effect", which will appeal to listeners who appreciate the wildness of the sea and these strong birds that, according to folk belief, act as storm messengers. And finally, the white stork (*baltais stārķis*), which is one of the mythological symbols of Latvia and whose alternate name is *svētelis* or *svētainis*, derived from the Latvian word for 'holy' or 'sacred'.

The creation of this work was supported by the State Culture Capital Foundation of Latvia and the Pēteris Vasks Foundation. The premiere took place on 10 August 2024 at the Little Mežotne Palace.

Gundega Šmite's music is very poetic, emotionally direct and full of subtle colours and nuanced moods. She is one of the most important female Latvian composers of the 21st century. Her work includes symphonic miniatures and instrumental concertos, several song cycles, a number of choral works and many instrumental chamber pieces as well as compositions for piano. Many of her compositions are inspired by visual art or poetry. It is important to note that Šmite also writes poetry and has to date published two books of prose.

Šmite is very interested in the possibilities opened up by the use of text and voice in creative work, as evidenced by her research – in 2013, she received her Doctor of Arts degree with the dissertation

New Concepts in the Interaction of Music and Text in Choral Music by Latvian Composers. Choral music is a very important and exciting aspect of Šmite's oeuvre, which, along with her other work, listeners have become acquainted with in Latvia as well as abroad, including at festivals such as Klangspuren, Time of Music, Sounds New, the Baltic Sea Festival and ISCM World Music Days.

Pedagogical work has also always been important to Šmite. Since 2008, she has led masterclasses for young composers in Ogre, Sigulda and Madona in Latvia, and since 2007, she has been a lecturer at the Jāzeps Vītols Latvian Academy of Music. She served as the chair of the board of the Latvian Composers Union from 2009 to 2012 and moved to Greece shortly thereafter.

VASKS

Castillo interior was originally composed for violin and cello at the initiative of Patricia Kopatchinskaja and Sol Gabetta. The version for string trio was created in 2021 and premiered by Sandis Steinbergs, Ilze Kļava and Inga Ozola at the Little Mežotne Palace on 31 July 2021.

A passionate admirer of Pēteris Vasks' music, Gabetta had asked him for a new work to honour Saint Teresa of Ávila (1515–1582), who founded several Carmelite monasteries and was a prominent mystic, thinker and writer. Her works include *Castillo interior* (1577), which describes a journey of faith in which the soul is compared to a castle with seven courtyards or chambers/mansions that must be entered in succession. The journey requires prayer, perseverance, self-knowledge and awareness of sin. At the end of the journey, God will bestow special grace on the soul, but one must understand why it is being given.

Teresa of Ávila wrote: "You must not imagine these mansions as arranged in a row, one behind another, but fix your attention on the centre, the room or palace occupied by the King. Think of a palmito, which has many outer rinds surrounding the savoury part within, all of which must be taken away before the centre can be eaten. Just so around this central room are many more, as there also are above it. In speaking of the soul we must always think of it as spacious, ample and lofty; and this can be done without the least exaggeration, for the soul's capacity is much greater than we can realise, and this Sun, Which is in the palace, reaches every part of it.

"[...] How necessary that [self-knowledge] is even to those whom the Lord keeps in the same mansion in which He Himself is! However high a state the soul may have attained, self-knowledge is incumbent upon it, and this it will never be able to neglect even should it so desire. Humility must always be doing its work like a bee making its honey in the hive: without humility all will be lost. Still, we should

remember that the bee is constantly flying about from flower to flower, and in the same way, believe me, the soul must sometimes emerge from self-knowledge and soar aloft in meditation upon the greatness and the majesty of its God. [...]

"I do not know if I have explained this clearly: self-knowledge is so important that, even if you were raised right up to the heavens, I should like you never to relax your cultivation of it; so long as we are on this earth, nothing matters more to us than humility."*

•

Pēteris Vasks is one of the best-known and most sought-after composers of classical music of our time. A leading Latvian modernist at the beginning of his career, he eventually evolved to represent the style known as New Simplicity. He finds inspiration in nature and folk music, listens attentively to birdsong and, in the eternal dichotomy of darkness and light, firmly believes in the victory of light.

Vasks' oeuvre includes three symphonies; concerti for flute, oboe, English horn, violin (two concerti) and viola and cello (also two concerti); orchestral works; six string quartets; several works for piano and organ; masses, ballades and instrumental chamber music as well as cycles and miniatures for choir.

Vasks has received the Latvian Grand Music Award several times and is a Commander of the Order of the Three Stars, a recipient of the Latvian Cabinet of Ministers Award, an honorary member of the Latvian Academy of Sciences and an honorary member of the Royal Swedish Academy of Music. In 1996, he was awarded the Herder Prize of the University of Vienna and the Baltic Assembly Prize for his significant contribution to the development of culture. Vasks has been an honorary senator of the Latvian Academy of Culture since 2002, and in 2019, the President of Latvia awarded him a Certificate of Merit.

Motifs and themes characteristic of Latvian folk music form an integral part of Vasks' music. These are not direct quotations but rather combinations of sounds found deep in the local genetic code that immediately awaken a sense of belonging in those familiar with Latvian traditional music.

Vasks' creative spirit speaks a language of subdued lucidity, ecstatic light, restrained calm, nervous excitement and outright tragedy. Nature – and especially the voices of birds, the forest, the starry sky and the sea – is a major source of inspiration for Vasks.

* Translation by E. Allison Peers, 1946.

PONE

Gundaris Pone stated: “The *Gran duo funebre* is a work that is associated with Latvia, or at least with northern Europe. That is why I chose these two darkest of the string instruments, although the sounds they make are not dark at all. The music of Shostakovich had a certain influence, especially his String Quartet No. 8, although you won’t hear anything at all from it in my *Gran duo*. In my opinion, Latvians have never perceived death as tragically as, for example, the Arabs or southern peoples, instead approaching the issue of death with a sunnier outlook. My intention was not to write mourning music but to show how Latvians regard this big, final question. *Gran duo* is the answer.”

Pone also used the cuckoo motif in this work. This motif, which was so important to him, appears at approximately 19:05: “The cuckoo has played a role in my music almost from the very beginning. When I was a little boy living in Latvia, my grandmother took me to a meadow and a cuckoo was singing. And she counted the cuckoo’s calls, because back then people believed that the number of calls indicated how many years you had left to live. I use the cuckoo as a symbol of fate, which is in itself very poetic and has a deep connection with nature, our great teacher. I doubt if Latvians are the only ones to regard the cuckoo as the bird of fate.”

A second important quotation is from Johann Sebastian Bach’s chorale “O Traurigkeit, O Herzeleid”, which is heard at 19:40 and which also appears in other works by Pone: “That is all I can do within my philosophy. Because after all, we do not know what the final answer will be; we can only stand before the question mark.”

The premiere of the *Gran duo funebre* for viola and cello was performed by Andra Dārziņa and Biruta Linda Alje at the European Latvian Song Festival in Helsingborg, Sweden, on 31 July 1989. Pone received an honorary award from the Cultural Foundation of the World Federation of Free Latvians for this composition.

There are composers of local significance, and there are composers with global breadth – Gundaris Pone is one of the latter. He is undoubtedly among the most interesting and important figures in Latvian music, a man who must not remain only in history. When we connect Pone with the reality of the present day, we find that his work sounds fresh, topical and relevant.

Although he spent most of his life in the United States and Venice, we nevertheless refer to his work

as “Latvian music” because Pone himself believed that Latvia was the true place for his scores.

Pone considered himself a European and once stated in an interview with Aija Vanka on Latvian Radio: “I realised that one of the ways for me, a non-American (although I’ve been an American citizen for many years), to move up in life was to compete with other composers. I’ve been awarded first prizes in international competitions since the late 1970s. In 1981, I won in Trieste with *La Serenissima*; the same work won the Louisville Orchestra New Music Competition in 1983 and also won the Whitney Prize. In 1982, *Avanti!* was named the best American orchestral work, and I received the Kennedy Center Friedheim Award. I’ve also won the George Enescu Prize, the International Hambach Prize Competition and two others.”

From 1963 until the end of his life, Pone taught music theory and composition at the State University of New York at New Paltz. In 1966, he published two of his own theories of composition: the action-reaction theory (*Action-Reaction: Paralipomena to a Genesis of Graphics and Form in Music*) and the theory of univalence and polyvalence (*Concepts of Univalent and Polyvalent Structures and the Incorporation of Statistical Methods and Probability Theory into Musical Composition*).

From 1982 to 1994, Pone served as the artistic director of the Music in the Mountains festival in New Paltz. During this same period, he directed the Poné Ensemble for New Music, which is still active today. Pone was a member of the Anton Webern International Society of Musicians from 1964 to 1989. He was also very focused on his career as a conductor, frequently conducting world premieres of new works.

Pone’s oeuvre includes an unfinished opera titled *Rosa Luxemburg*; the *Il mio paradiso* ballet; the *Daniel Propheta* oratorio; works for symphony orchestra; *Junius Broschüre* for eighteen women’s voices, four narrators and instrumental ensemble; concerti for violin and French horn; concerti for chamber ensembles; song cycles for voice and orchestra; music for one, two and three pianos; and compositions for various instruments and chamber ensembles.

ĶENIŅŠ

In the spring of 1989, Tālvāldis Ķeniņš visited Latvia for the first time since fleeing the country during the Second World War. Latvia was then still part of the Soviet Union, but the National Awakening was already underway. The Communists were still in power, but the stagnation of the first half of the 1980s had been replaced by the perestroika initiated by Mikhail Gorbachev, the ideological leader of the Soviet Union. These new conditions awakened Latvian self-awareness, allowed increasingly

more freedom of speech, which censorship could no longer suppress, and saw the rise of a so-called national awakening paved with songs that eventually became one of the mechanisms leading to the collapse of the Soviet Union.

That same year, Ķeniņš composed the String Trio. It is now virtually impossible to say whether the visit to his native land left any traces in this masterpiece of chamber music (more information in this regard is available for the Concerto for Piano, String Orchestra and Percussion, which he composed a year later), but we may assume that it did, because the reunion with Riga – which he hadn't seen for more than forty years – could have been a very moving experience.

The first movement of the Trio feels like perpetual motion, while the second movement is an irregular passacaglia in 7/4 time. The third movement alternates between fast and slow segments, ornamented with a Shostakovich-like spirit in affect and the structure of the passages, and even in an echo of the DSCH motif. But this is perhaps only a figment, a phantom as in Pone's duet, where the composer himself states that it contains nothing of the Russian composer's quartet, although a fairly distinct allusion to it nevertheless appears in one place. But that is also the charm of the polysemantic, aural art of music – I heard something, so go and try to prove me wrong...

In addition, it was not usually Ķeniņš' habit to provide programme notes for his music. Only rarely do we learn more.

In this case, however, we are given a few sparse lines: "The trio explores less the classical boundaries, focusing more on the timbres of the individual instruments, the instrumental dialogues together, and the transformation of the thematic material into the development of dramatic moments. The slow movement is once again the most expansive, with a hopelessly neoromantic bent. If that has become a 'fashion' for many atonalists today, for me, this manner of expression has been present in the slow movements of many of my compositions from the very beginning. .. Perhaps that is where the persistent influences of my favourite composer, Schumann (alongside J. S. Bach), are most visible."

The String Trio was commissioned by the Toronto Latvian Concert Association and the Ontario Arts Council. The premiere took place on 29 November 1989 at the concert in honour of Ķeniņš' 70th birthday at the St. Lawrence Centre for the Arts in Toronto and featured violinist Carol Fujino, violist Arturs (Artur) Jansons and cellist Juris Ķeniņš (the composer's son, to whom the trio is dedicated).

Professionals praised Ķeniņš after the premiere, which could not always be said of so-called non-academic listeners, who considered Ķeniņš a modernist – a completely incorrect view. In his memoir, the notable Latvian actor Juris Strenga recalled an episode after the premiere of a work composed around the same time, in which a Latvian gentleman in a pub called out from the next table: "You

heard about how Ķeniņš has sold out to the Canadian government and is writing avantgarde music for them, for which he is, of course, well paid.”

Bet Ķeniņš just quietly said: “I don’t look for anything new in music. I look for new ways to express old things.”

•

Tālvāldis Ķeniņš is one of the most notable Latvian composers – neoromantically inclined, harsh, assertive, technically virtuosic. Born in Latvia and having studied in France, he lived in Canada for the remainder of his life.

Ķeniņš is also one of Canada’s most-performed composers. He was a long-time lecturer in the Faculty of Music at the University of Toronto and became a full professor in 1973. He was active in the Canadian League of Composers, serving as its president for two years. He also participated in radio broadcasts and was a jury member for countless competitions. His contributions to society were both academic and practical, and these were recognised by the university administration as well as the Canadian government.

Ķeniņš’ oeuvre consists mainly of instrumental music: eight symphonies, symphonic miniatures, more than a dozen instrumental concerti and an impressive number of works for chamber ensemble, piano and organ as well as solo and choral songs, three cantatas and an oratorio. Studying in Paris gave his talent an excellent professional polish, while his work in Canada provided him with the most favourable conditions for his creative, pedagogical and social activities, which were highly appreciated around the world.

Ķeniņš’ music is quite constructive, brilliantly built in technical terms, energetically intense and highly concert-like; it is also intelligent in content and often beautiful in a contemplative way. Ķeniņš serves as an excellent example of how to approach as complete a balance as possible between the rational and the emotional in music. Many of his compositions for choir, orchestra and chamber ensemble reveal a deep and profound worldview, which, when expressed in music, is wrapped in a profanely necessary yet also pleasing, attractive outer garment.

Violinist **Paula Šūmane** (Schumann) has performed in more than 25 countries as a soloist, chamber musician and improviser. She has won numerous international competitions as well as the Latvian Grand Music Award. She is also frequently invited to lead masterclasses.

Reviews have described Šūmane as a passionate artist with vivid stage presence, deeply personal and even spiritual interpretations of music, and an expressively nuanced sound. As a soloist, she regularly collaborates with symphony and chamber orchestras in Latvia and abroad. She graduated with honours from the Conservatoire National Supérieur de Musique et de Danse in Paris and earned a master's degree from the University of Music and Performing Arts in Graz.

Violist **Jevgēnija Frolova** has been the principal violist for Kremerata Baltica, the chamber orchestra directed by Gidon Kremer, since 2019. Since 2021, she has also been a guest musician with the Danish Chamber Orchestra under the direction of Adam Fischer.

Chamber music plays an important role in Frolova's career. She has performed at the Salzburger Festspiele, Festival Loisiarte, Kammermusik im MuTh, the Danish Radio Symphony Orchestra chamber music series and also with the Kremerata Lettonica string quintet and nonet.

Frolova received her bachelor's degree and soloist diploma from the Royal Danish Academy of Music and continued her studies at the University of Music and Performing Arts in Vienna and the Vienna Philharmonic Summer Chamber Music Academy.

Since the beginning of her studies, cellist **Anna Veselova** has performed in various orchestras and chamber ensembles, playing classical and contemporary repertoire as well as jazz, popular music and film scores. Her career has taken her on concert tours throughout Europe and Asia with various orchestras, including the Vienna Chamber Orchestra, Kremerata Baltica, the Bilbao Symphony Orchestra, the Aarhus Symphony Orchestra and the Synchron Stage Film Orchestra as well as the Graz Opera, the Vienna Volksoper, etc. The founding of Trio Baltia has allowed Veselova to reconnect with her native country and learn more about Latvian music.

Veselova's career as a musician began at the Pāvuls Jurjāns Music School and continued at the Emīls Dārziņš Music High School, after which she studied at various conservatoires abroad, first in Aarhus (Denmark), then Graz, followed by Erasmus studies in San Sebastian (Spain) and the completion of her academic musical education in Vienna.

Text by Orests Silabriedis

English translation by Amanda Zaeska

ŠMITE

Gundegas Šmites trio *Baltie putni* veltīts *Trio Baltia*, kura dalībnieču personības un muzicēšana devušas iedvesmu skaņdarba koncepcijas tapšanai.

Komponiste saka: “Četrdaļīgajā ciklā iemiesoti četri Baltijā dzīvojoši baltie putni: paugurknābja gulbji, gredzenūbeles, kaijas un baltie stārķi. Šie nav izcilākie dziedātājspuņi. Baltajam stārķim, piemēram, ir pavisam neattīstīta balsene, un tas izdod tikai šņācošas, ķērcošas skaņas. Savukārt graciozo gulbju raksturīgākā skaņa ir spārnu švīkstēšana, kas rodas, putnu kāsim migrējot prom. Savukārt visu gadu šeit dzīvo mīļīgi dūdojošās gredzenūbeles, kā arī jūras gara nesējas — brīvās, skaļās kaijas.”

Ideja mūzikā zīmēt nedziedošus putnus ir tikpat jocīga, cik drosmīga, un rezultāts sajūsmīna — mūziķes burtiski pašas pārtop par šiem skaistajiem radījumiem. Gulbji latviešu tautas ticējumos visbiežāk ir ziemas vēstneši (kad aizlidojuši, tad trešā dienā snigs), un Latvijā to ir daudz. Pulka retāks putns ir trijdaļu metrā maigi dudinošā gredzenūbele liegā slapju smilšu krāsā ar melnu pakavu uz kakla un platu baltu svītru pār asti. Miniaturā *Kaijas* komponiste precīzi norādījusi, ka mūziķēm jārada *seagull effect* jeb “kaijas iespaids”, un tas patiks visiem, kas novērtē jūras mežonīgumu un kaijas kā vētras ziņnēses, kā vēsta ticējumi. Visubeidzot baltie stārķi, kas zināmā mērā ir viens no Latvijas mitoloģiskajiem simboliem, saukts arī par svēteli vai svētaini, un etimoloģija liecina, ka te darīšana ar ko sakrālu (no vārda ‘svēts’).

Skaņdarba tapšanu atbalstījis Valsts kultūrkapitāla fonds un Pētera Vaska fonds. Pirmatskaņojums notika 2024. gada 10. augustā Mazajā Mežotnes pili.

Gundegas Šmites mūzika ir smalku krāsu un niansētu noskaņu caurausta, ļoti poētiska un emocionāli tieša. Viņa ir viena no 21. gadsimta nozīmīgākajām Latvijas komponistēm.

Darbu sarakstā: simfoniskās miniatūras un instrumentālie koncerti, vairāki dziesmu cikli, virkne kordarbu, daudz instrumentālās kameramūzikas, klavierdarbi.

Daudzi Gundegas opusi tapuši, iedvesmojoties no vizuālās mākslas vai dzejas. Svarīgi piezīmēt, ka Gundega arī pati raksta dzeju, un līdz šim nākušas klajā divas viņas prozas grāmatas.

Gundegu Šmiti ļoti interesē iespējas, kādas paver teksta un balss izmantojums daiļradē, to apliecina arī viņas pētnieciskais darbs – 2013. gadā viņa ieguvusi mākslas doktora grādu par disertāciju *Mūzikas un teksta mijiedarbes jaunās koncepcijas latviešu komponistu kormūzikā*. Kormūzika ir ļoti būtiska un krāšņa šķautne arī Gundegas daiļradē, ko līdz ar citiem viņas darbiem iepazinuši klausītāji ne vien Latvijā, bet arī ārvalstīs, tostarp tādos festivālos kā *Klangspuren*, *Time of Music*, *Baltic Sea Festival*, *Sounds New*, *ISCM World Music Days*.

Nozīmīgs Gundegai allaž bijis pedagoģiskais darbs — kopš 2008. gada viņa ir vadījis jauno komponistu meistarklases Ogrē, Siguldā un Madonā, un kopš 2007. gada Gundega Šmite ir docētāja Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijā. Viņa bijusi Latvijas Komponistu savienības valdes priekšsēdētāja no 2009. līdz 2012. gadam. Neilgi pēc tam pārcēlās uz dzīvi Grieķijā.

VASKS

Skaņdarbs *Castillo interior* oriģinālā tapis vijolei un čellam pēc Patrīcijas Kopačinskas un Solas Gabetas aicinājuma. Versija stīgu trijā izveidota 2021. gadā, un tā paša gada 31. jūlijā to Mazajā Mežotnes pilī pirmatskaņoja Sandis Šteinbergs, Ilze Kļava un Inga Ozola.

Vaska mūzikas kaislīgā cienītāja Sola Gabeta lūdza jaundarbā godināt Avilas Svēto Terēzi (1515–1582), vairāku karmelītu klosteru dibinātāju, ievērojamu mistiķi, domātāju un rakstnieci, kuras darbu skaitā ir arī *Iekšējā pils* (*Castillo interior*, 1577). Tas ir stāsts par ticības ceļojumu — dvēsele salīdzināta ar pili, kurā ir septiņi iekšpagalmi jeb mājokļi, kuros secīgi jānokļūst. Ceļā nepieciešama lūgšana, neatlaidība, grēka apzināšanās, sevis iepazīšana. Ceļojuma beigās Dievs dāvās sevišķu labvēlību, tik jāsaprot, par ko tā dvēselei dota.

Avilas Terēze raksta: “Jūs nedrīkstat uzlūkot šīs telpas it kā sarindotas cita aiz citas, labi iekārtotas un teicamā kārtībā, — pievērsiet acis kodolam, tur ir mītne, kurā mājo karalis. Iztēlojieties, ka tas ir kā ananass — pirms nonākam pie ēdamā vidus, jātiek cauri vairākām kārtām; tāpat arī šeit ap karaļa namu ir daudz citu mājokļu, jo viss, kas attiecas uz dvēseli, vienmēr jāaplūko ar zināmu pilnību un varenību, un nekas daudz arī nav ko teikt par dvēseli, kas iespēj pulka vairāk, nekā spējam iedomāties. Saule, kas mīt šajā pilī, sazinās ar visām tās daļām.

Sevis izzināšana patiešām ir ļoti nepieciešama pat tiem, kurus mūsu Kungs lolo tajā pašā mājoklī, kurā atrodas viņš pats; jo, lai arī cik izredzēti viņi būtu, viņiem jāzina, ka nekas cits viņus nevar pilnveidot, kā vien lūgšana, un viņi jau arī nemaz nespētu rīkoties citādi, pat ja to vēlētos, jo pazemība vienmēr ir nomodā; tāpat kā bite lido apkārt un sūc ziedus, tā arī (ticiet man) dvēsele, pazīstot sevi, dažkārt var pacelties augstāk, lai apgudrotu sava Dieva diženumu un majestātiskumu.

Nezinu, vai izteicos pietiekami skaidri, taču šī sevis iepazīšana ir tik ļoti būtiska, ka es sirsnīgi novēlu jums nekad neatslābt, lai cik augstu jūs atrastos, jo, kamēr dzīvojam uz šīs zemes, nekas nav svarīgāks par pazemību.”

•

Pēteris Vasks ir viens no mūsdienu slavenākajiem un pieprasītākajiem klasiskās mūzikas komponistiem, daļrādes sākumposmā Latvijas vadošais modernists, vēlāk t. s. jaunās vienkāršības

pārstāvis, impulsus ņem no dabas un tautas daiļrades, uzmanīgi klausās putnu dziesmas, tumsas un gaismas mūžīgajā pretrunā dzelžaini tic gaismas uzvarai.

Pētera Vaska skaņdarbu sarakstā ir trīs simfonijas, koncerti flautai, obojai, angļu ragam, vijolei (divi), altam un čellam (divi), skaņdarbi orķestrim, seši stīgu kvarteti, vairāki darbi klavierēm un ērģelēm, mesa, balādes, cikli un miniatūras korim, instrumentālā kameramūzika.

Latvijas Lielās mūzikas balvas vairākkārtējs ieguvējs, Triju Zvaigžņu ordeņa komandieris, Latvijas Republikas Ministru kabineta balvas laureāts, Latvijas Zinātņu akadēmijas goda loceklis, Zviedrijas Karaliskās Mūzikas akadēmijas goda loceklis. Par nozīmīgu devumu kultūras attīstībā 1996. gadā Pēterim Vaskam piešķīra Vīnes universitātes Herdera balvu un Baltijas Asamblejas balvu. Kopš 2002. gada viņš ir Latvijas Kultūras akadēmijas goda senators. 2019. gadā Latvijas prezidents piešķīra Vaskam Cildinājuma rakstu.

Pētera Vaska mūzikas neatņemama sastāvdaļa ir latviešu tautasmūzikai raksturīgi motīvi un tēmas — tie nav citāti, bet gan kādos ģēnu avotos rastas skaņu kombinācijas, kas latviešu tautasmūzikas zinātnājam uzreiz rada piederības sajūtu.

Pētera Vaska radošais gars runā surdinēta gaišuma, ekstātiskas gaismas, rezignēta miera, nervoza satraukuma un klaja traģisma valodā. Būtisks iedvesmas avots Vaskam ir daba — sevišķi putnu balsis, mežs, zvaigžņotas debesis un jūra.

PONE

Gundaris Pone saka: “*Gran duo funebre* ir darbs, kam sakars ar Latviju, katrā ziņā ar Ziemeļeiropu. Tādēļ izvēlējos šos divus tumšākos stģinstrumentus, kaut gan skaņas nebūt nav tumšas. Zināma ietekme bija Šostakoviča mūzikai, sevišķi viņa Astotajam stģu kvartetam, lai gan jūs nedzirdēsiet manā *Gran duo* nekā no šī kvarteta. Manā uzskatā latvieši nāvi nekad nav uztvēruši tik traģiski kā, piemēram, arābi vai dienvidu tautas, bet šai nāves problemātikai piegājuši ar saulaināku skatu. Mans nodoms nebija rakstīt sēru mūziku, bet gan parādīt, kā latvietis skatās uz šo lielo, pēdējo jautājumu. *Gran duo* ir atbilde uz to.”

Arī šajā darbā Gundaris Pone izmanto sev tik nozīmīgo dzeguzes kūkošanas motīvu — tas ieskanas ap 19:05: “Dzeguze manos darbos figurē jau gandrīz no pašiem sākumiem. Kad es kā mazs puika dzīvoju Latvijā, vecāmāte bija aizvedusi mani uz pļavu, un dziedāja dzeguze. Un vecāmāte skaitīja dzeguzes kūkošanu, jo toreiz uzskatīja, ka tad varot pateikt, cik gadus atlicis dzīvot. [...] Dzeguzi lietoju kā likteņa simbolu, kas pats par sevi ir ļoti poētisks un kam dziļš sakars ar dabu — mūsu lielo skolotāju. Diez vai latvieši nebūs vienģgie, kas dzeguzi iztulkos kā likteņa putnu.”

Otrs nozīmīgs citāts ir Johana Sebastiāna Baha korālis *O, Traurigkeit, O, Herzeleid*, ko dzirdam ap 19:40 un kas ieskanas arī citos Pones opusos: "Tas ir viss, ko savā filozofijā varu darīt. Jo mēs galu galā nezinām, kāda tā pēdējā atbilde būs; mēs varam tikai nostāties jautājuma zīmes priekšā."

Pirmatskaņojums notika Eiropas latviešu dziesmusvētkos Helsingborgā (Zviedrija) 1989. gada 31. jūlijā – muzicēja Andra Dārziņa un Biruta Linda Aļļa.

Par *Gran duo funebre* altam un čellam Ponem piešķirta Pasaules Brīvo Latviešu Apvienības Kultūras fonda goda balva.

•

Ir vietējas nozīmes komponisti, un ir tādi, kas ar pasaules elpu, – Gundaris Pone pieder pie otrējiem. Neapšaubāmi viena no interesantākajām un nozīmīgākajām personībām Latvijas mūzikā – vīrs, kurš nedrīkst palikt tikai vēsturē. Kad savienojam Poni ar mūslaiku realitāti, pārliecināties, ka skan svaigi, aktuāli un būtiski.

Kaut gan mūža lielākā daļa Ponem pagāja ASV un Venēcijā, lietojam jēdzienu 'Latvijas mūzika' jo pats Pone uzskatīja, ka viņa partitūrām istā vieta ir Latvija.

Gundaris Pone uzskatīja sevi par eiropieti un intervijā Latvijas Radio apskatniecei Aijai Vankai savulaik teica: "Apzinājos, ka viens no veidiem, kā man, neamerikānim (kaut gan jau daudzus gadus esmu Amerikas pilsonis), tikt dzīvē uz augšu, ir sacensties ar citiem komponistiem. Kopš 70. gadu beigām esmu ieguvis pirmās prēmijas starptautiskās sacensībās. 1981. gadā uzvarēju Triestā ar darbu *La Serenissima*, 1983. gadā tas pats darbs uzvarēja starptautiskajās Luivilas (*Louisville*) orķestra sacensībās un ieguva Vitnija (*Whitney*) prēmiju. 1982. gadā *Avanti* tika atzīts par labāko amerikāņu orķestra darbu, saņēmu Kenedija centra Frīdheima prēmiju. Esmu ieguvis arī Džordžes Enesku prēmiju, Hambahas pilsētas prēmiju un vēl divas."

No 1963. gada līdz mūža beigām Gundaris Pone pasniedz mūzikas teoriju un kompozīciju Ņujorkas Valsts universitātē Ņūpalcā (*New Paltz*). 1966. gadā nāk klajā ar divām paša izstrādātām kompozīcijas teorijām: akcijas reakcijas teoriju (*Action-Reaction*). *Paralipomena to a Genesis of Graphics and Form in Music*) un univalences un polivalences teoriju (*Concepts of univalent and polyvalent structures and his incorporation of statistical methods and probability theory into musical composition*).

No 1982. līdz 1994. gadam Pone ir festivāla *Music in the Mountains* mākslinieciskais vadītājs. To pašu laika periodu viņš vada *Poné Ensemble [for New Music]*, kas joprojām turpina darbību. No 1964. līdz 1989. gadam Pone ir Antona Vēberna starptautiskās mūziķu biedrības dalībnieks. Viņš daudz uzmanības pievērš diriģenta karjerai, bieži diriģē jaundarbu pasaules pirmatskaņojumus.

Skaņdarbu sarakstā: nepabeigta opera *Roza Luksemburga*, balets *Il mio paradiso*, oratorija *Daniel Propheta*, skaņdarbi simfoniskam orķestrim, mūzika 18 sieviešu balsīm, četriem stāstniekiem un instrumentu ansamblim *Junius Broschüre*, koncerti vijolei un mežragam, koncerti kameransambļiem, dziesmu cikli balsij un orķestrim, mūzika vienām, divām un trim klavierēm, opusi dažādiem instrumentiem un kamersastāviem.

ĶENIŅŠ

1989. gada pavasarī pirmoreiz pēc došanās trimdā Tālivaldis Ķeniņš viesojas Latvijā, kas tobrīd vēl ir Padomju Savienības daļa. Tas ir tautas atmodas laiks. Vēl joprojām pie varas ir komunisti, taču 80. gadu pirmās puses stagnācijas periodu nomaiņījis PSRS ideoloģiskā vadoņa Mihaila Gorbačova iniciētā perestroika, kas vienlaikus iedarbināja arī latviešu pašapziņas mošanos, arvien brīvāku valodu, kurai cenzūra vairs neko īsti nevar padarīt, un dziesmām bruģētu t. s. tautas atmodu, kas kļuva par vienu no PSRS sagraušanas mehānismiem.

Šajā pašā gadā top Ķeniņa Stīgu trio. Tagad ir faktiski neiespējami pateikt, vai viesošanās dzimtenē atstājusi kādas pēdas šajā kameramūzikas šedevrā (noteiktākas ziņas šajā aspektā ir par Koncertu klavierēm, stīginstrumentiem un sitaminstrumentiem, kas komponēts gadu vēlāk), bet tādu pieļāvumu varam izteikt, jo atkalredzēšanās ar Rīgu, ko komponists nebija redzējis vairāk nekā 40 gadu, varēja būt spēcīgs pārdzīvojums.

Pirmā daļa kā mūžīgais dzinējs, otrā daļa – neregulāra pasakalja 7/4 taktsmērā, trešajā daļā pamīšu likti ātri un lēni nogriežņi, kurus rotā tāds kā Šostakoviča gars afektā, pasāžu uzbūvē, pat DSCH krustzīmes atblāzmā, bet varbūt tas tikai rēgojas, gluži kā Pones duetā, kur pats komponists apgalvo, ka nekā no šī kvarteta neesot, tomēr vienuviet iezīmējas diezgan skaidri saklausāma alūzija. Bet tas arī skaņumākslas daudznozīmīguma šarms – es saklausīju, un ej tu ko pierādi...

Un visbiežāk jau nav Ķeniņa gaumē sniegt kādus programmatiskus izskaidrojumus savai mūzikai. Tikai retos gadījumos uzzinām ko vairāk.

Šajā gadījumā mums tomēr tiek dažas skopas rindas: “Trio mazāk eksplorē klasisko robežu ietvarus, vairāk koncentrējoties uz atsevišķo instrumentu tembriem, instrumentālo dialogu kopainu un tematisko materiālu pārveidošanas dramatisko momentu attīstībā. Lēnā daļa atkal reiz izdevusies visplašākā, ar neglābjami neoromantisma noslieci. Ja daudziem atonālistiem tā šodien kļūvusi “modes lieta”, man jau no pašā sākuma šī ekspresijas stīga ieskanējusies daudzu skaņdarbu lēnajos posmos. [...] Varbūt tur visbiežāk saskatāmas mana mīļākā komponista Šūmaņa (blakus J. S. Baham) neatlaidīgās ietekmes.”

Stīgu trio pasūtīnāja Toronto Latviešu koncertapvienība un Ontārio Mākslas padome. Pirmatskaņojums notika 1989. gada 29. novembrī Tālvālda Ķeniņa 70. dzimšanas dienas svinību koncertā Toronto Sv. Lorenša Mākslu centrā – muzicēja vijolniece Kerola Fudžino (*Carol Fujino*), altists Arturs Jansons un komponista dēls čellists Juris Ķeniņš, kuram šis Stīgu trio veltīts.

Pēc pirmatskaņojuma profesionāli slavē, ko ne vienmēr var teikt par t. s. neakadēmisko klausītāju, kas Ķeniņu uzskata par modernistu (pilnīgi aplams uzskats). Ievērojamais latviešu aktieris Juris Strenga memuāros zīmē etiķi pēc apmēram tajā pašā laikā tapuša pirmatskaņojuma, kad viens latviešu kungs krogā sauc no blakusgaldiņa: “Jūs dzirdējāt, kā Ķeniņš pārdevies kanādiešu valdībai un raksta viņiem avangardisku mūziku, par ko viņam, protams, labi maksā.”

Bet Ķeniņš savā nodabā mierīgi saka: “Es mūzikā nemeklēju neko jaunu. Es meklēju jaunus veidus, kā izteikt vecas lietas.”

•

Tālvāldis Ķeniņš ir viens no ievērojamākajiem latviešu komponistiem – neoromantiski noskaņots, skarbs, vitāls, tehniski virtuozs. Viņš piedzimst Latvijā, skolojas Francijā, pēc tam līdz mūža galam dzīvo Kanādā.

Ķeniņš ir viens no Kanādas atskaņotākajiem komponistiem. Ilggadējs Toronto universitātes Mūzikas fakultātes docētājs, no 1973. gada pilntiesīgs profesors. Ķeniņš darbojies Kanādas komponistu līgā, divus gadus bijis tās prezidents, piedalījies radoraidījumos, bijis neskaitāmu konkursu žūrijas dalībnieks. Ķeniņa nopelns ir gan akadēmisks, gan praktisks – to novērtējusi universitātes vadība un Kanādas valdība.

Tālvālda Ķeniņa darbu sarakstā ir galvenokārt instrumentālā mūzika: astoņas simfonijas, simfoniskas miniatūras, vairāk nekā desmit instrumentālo koncertu, iespaidīga virkne kameransambļu, klavieru un ērģeļu darbi, bet ir arī solo un kora dziesmas, trīs kantātes un oratorija.

Studijas Parīzē piešķīra Ķeniņa talantam izcilu profesionālo slīpējumu, savukārt darba gaitas Kanādā radīja vislabvēlīgākos apstākļus daudzviet pasaulē augstu novērtētai radošai, pedagogiskai un sabiedriskai darbībai.

Ķeniņa mūzika ir visai konstruktīva, tehniskā ziņā izcili būvēta, enerģētiski intensīva, izteikti koncertiska, taču arī saturiski gudra un daudzās epizodēs apcerīgi skaista. Tālvāldis Ķeniņš ir lielisks paraugs tam, kā mūzikā iespējams tuvoties racionālā un emocionālā aspekta iespējami pilnīgam līdzsvaram. Daudzi viņa opusi korim, orkestrim un kameransamblim liecina par dziļu pasaules redzējumu, kas, izpaužoties mūzikā, apvīts ar profāni nepieciešamu, atraktīvu ārējo tēru.

Vijolniece **Paula Šūmane** uzstājusies vairāk nekā 25 valstīs, spēlējot solo ar orķestri, piedaloties kamerģimēniskās programmās un improvizējot. Paula ir daudzu starptautisku konkursu un Latvijas Lielās mūzikas balvas laureāte. Vinu regulāri aicina sniegt meistarklases.

Recenzijās Paula Šūmane raksturota kā kaismīga māksliniece ar spilgtu skatuvisko klātbūtni, dziļi personiskām un pat garīgām interpretācijām un izteiksmīgi niansētu skanējumu. Kā soliste Paula regulāri sadarbojas ar simfoniskajiem un kamerorķestriem Latvijā un ārvalstīs. Ar izcilību absolvējusi Parīzes Nacionālo Augstāko mūzikas un dejas konservatoriju un Grācas Mākslu universitāti, iegūstot maģistra grādu.

Altiste **Jevgēnija Frolova** kopš 2019. gada ir *Kremerata Baltica* altu grupas koncertmeistare Gidona Krēmera vadībā un kopš 2021. gada kā viesmūzike koncertē Dānijas kamerorkestrī Ādama Fišera vadībā.

Kamermūzika spēlē svarīgu lomu Jevgēnijas mākslas gaitās. Viņa uzstājusies Zalcburgas festivālā, *Festival Loisiarte*, *Kammermusik im MuTh*, Dānijas Radio simfoniskā orķestra kamermūzikas ciklos, arī sniegusi koncertus *Kremerata Lettonica* stīgu kvintetā un nonetā.

Jevgēnija spēlējusi kamerorķestrī *Musica Vitae* (Zviedrija), Kopenhāģenas filharmoniskajā orķestrī, Dānijas Nacionālajā simfoniskajā orķestrī un Islandes simfoniskajā orķestrī.

Bakalaura grādu un solista diplomu Jevgēnija ieguva Dānijas Karaliskajā akadēmijā; papildināja prasmes, studējot Vīnes Mūzikas un teātra universitātē un *Vīnes filharmoniku* vasaras kamermūzikas akadēmijā.

Čelliste **Anna Veselova** kopš studiju sākumiem muzicējusi dažādos orķestros un kameransambļos, spēlējot gan klasisko un laikmetīgo repertuāru, gan džeza un populārās mūzikas programmas, kā arī ieskaņojot kinomūziku.

Brīvmākslinieces ceļš aizvedis Annu koncertturnejas pa Eiropu un Āziju dažādu orķestru sastāvos – to skaitā Vīnes kamerorķestris, *Kremerata Baltica*, Bilbao simfoniskais orķestris, Orhūsas simfoniskais orķestris, *Synchron Stage* kinomūzikas orķestris, arī Grācas opera, Vīnes Tautas opera u. c.

Kad izveidojās *Trio Baltia*, Annai izdevās atjaunot muzikālo saiti ar dzimteni un dziļāk iepazīt latviešu mūziku.

Annas muzikālās gaitas aizsākās Pāvula Jurjāna mūzikas skolā un turpinājās Emīla Dārziņa mūzikas vidusskolā, pēc kuras pabeigšanas čelliste devās studēt dažādās mūzikas augstskolās ārzemēs, sākmā Orhūsā (Dānija), pēc tam Grācā, turpināja *Erasmus* programmā Sansebastjanā (Spānija) un noslēdza akadēmisko muzikālo izglītību Vīnē.

Orests Silabriedis

